Проф. д-р инж. Десислава Атанасова, ректор на Русенския университет „Ангел Кънчев“:

Отчитаме силно нарастване на международната публикационна активност

Разполагаме с амбициозен академичен екип, а целта ни е да даваме на студентите актуални знания и умения за работа в бързо развиваща се технологична среда

Разговаряме с ректора на Русенския университет „Ангел Кънчев“ проф. Десислава Атанасова за развитието на висшето училище, филиала в Тараклия, научните изследвания и партньорствата с бизнеса. Сред темите засягаме студентите и начина им на учене, предизвикателствата пред преподавателите и промените, от които се нуждае българското образование.

Интервюто взе
Венцислав ГЕНКОВ

– Проф. Атанасова, вече повече от година сте начело на Русенския университет. Какво от планираното успяхте да реализирате и кое беше най-сериозното предизвикателство?

– Когато поемаш университет с изграден авторитет, първата задача е да запазиш и надградиш постигнатото. За мен беше важно да продължим тази мисия със стабилен екип. Зад резултатите стоят години работа и партньорства, които трябва да се развиват.

Приключихме успешно проекта за Русенския изследователски университет. Започнахме работа и по други мащабни инициативи: участието ни в Европейския университетски алианс ACROSS и новия център за компетентност Blue Cristal. Те разширяват възможностите за научни изследвания, образование и международно сътрудничество.

В Университета се обучават около 7000 студенти. Важно е, че през последните години поддържаме стабилен прием въпреки намаляващия брой завършващи средно образование. Това е добър знак и ни задължава да поддържаме специалности, нужни на регионите, в които сме позиционирани.

Сред най-сериозните ни ангажименти беше и развитието на поделението в Тараклия, Молдова. Това е предизвикателство не само от организационна и академична гледна точка. Приемаме го и като отговорност към българската общност там, която трябва да има възможност да получава висше образование на български език, без непременно да напуска родния си край.

– Именно поделението в Тараклия е едно от най-значимите нови начинания на Русенския университет. Как се развива то?

– За мен темата има и персонална ангажираност. Посетих Тараклия за първи път преди седем години в тогавашния Тараклийски държавен университет. Още като декан на Факултета по природни науки и образование работих с колегите по идеята да съгласуваме учебните планове в областта на педагогическите науки. Целта беше студентите да могат да продължат обучението си при нас и да придобият българска диплома.

Впоследствие постигнатите междудържавни договорености доведоха до трансформирането на Тараклийския държавен университет в наше поделение. За нас е кауза да подкрепим българската диаспора в Молдова, която изискваше години работа между двете държави.

Интересът е показателен. Във втори курс имаме 195 студенти в бакалавърски програми, приети през предходната година, а първокурсниците са 165. В III и IV курс има още 77 студенти, продължили образованието си след преобразуването на висшето училище. Първите осем вече получиха дипломи на Русенския университет.

За тях годината не беше лека. Трябваше да положат приравнителни изпити и да изпълнят изискванията по нашите учебни планове. Справиха се с много желание. Искаме поделението да се развива устойчиво и да оправдае доверието на студентите и семействата им. Осигурихме възможност на всички студенти на бившия Тараклийски държавен университет да завършат образованието си.

– През 2025 г. Русенският университет отбеляза своята 80-годишнина. Къде виждате висшето училище след още десет години, когато технологиите и очакванията на студентите се променят толкова бързо?

– Искам да бъде сред водещите български университети – там, където е и сега, с много добра международна разпознаваемост, силни позиции, партньорства със страни от целия свят и значим принос в науката. Отстояваме постигнатото и разполагаме с амбициозен академичен екип, а целта ни е да даваме на студентите актуални знания и умения за работа в бързоразвиваща се технологична среда.

Занимавам се с преподаване на програмиране от много години. Започнах във времето, когато в България се появяваха първите осембитови компютри, и съм била свидетел и участник в огромната промяна. Технологиите обаче са нож с две остриета – забелязвам, че понякога младите хора ги приемат безкритично, без да осъзнават колко лесно могат да бъдат подведени.

Нека не забравяме, че повсеместното използване на изкуствен интелект изисква добре развит естествен такъв – двата не са взаимозаменяеми. Технологичният напредък има смисъл, когато човек е достатъчно подготвен да преценява как и за какво да използва новите инструменти.

– Университетът има високи акредитационни оценки. Но как трябва да измерваме действителното качество на висшето образование – чрез научните постижения, реализацията на завършилите, удовлетвореността на студентите или по друг начин?

– Научните постижения са показател за качеството на академичния състав. Рейтинговата система осигурява информиран избор на кандидат-студентите, но те трябва да имат предвид, че някои показатели не отчитат регионалните различия и специфика.

Например професионалната реализация се измерва не само с това дали завършилите са започнали работа, но и с равнището на заплащането им. А заплатите в София са съвсем различни от тези в Русе, Разград, Силистра или Видин – региони, от които идват много наши студенти и в които част от тях остават да работят. Ако сравняваме само доходите, рискуваме да подценим приноса на университетите извън столицата. Същото важи за поделението ни в Тараклия, където заплатите са още по-ниски.

Важен е начинът, по който се правят сравненията между университетите и резултатите се интерпретират публично. По-ниските регионални заплати не бива да обезценяват приноса на който и да било университет.

Университетите имат и социална мисия за развитие на регионите, а висшето училище е основен притегателен център за младите хора. Студентите живеят, пазаруват, посещават културни събития, започват работа, създават семейства именно в тези региони. За мен е важно те да намерят мотивация и възможност за реализация, за да останат – част от мисията ни по отношение на Северна България. Затова и оценяването на университетите трябва да отчита по-широкия контекст на тяхната дейност, без да се отказва от високите изисквания за качество.

> *Нашата задача остава да учим младите хора да мислят – технологичният напредък има смисъл, когато човек е достатъчно подготвен да преценява как и за какво да използва новите инструменти.*
>
> *Необходима е много по-силна обратна връзка между науката и предприятията, които не просто да внедряват готови технологии, а да участват в създаването на нови.*

– Как навлизането на генеративния изкуствен интелект променя преподаването и оценяването във висшите училища?

– Убедена съм, че през следващите години начините на преподаване и оценяване ще продължат да се променят интензивно. Засега обаче студентите понякога използват генеративния изкуствен интелект малко мързеливо. Големите езикови модели са прекрасен помощник, когато искаш да събереш информация, да подредиш идеи или да улесниш определена работа. Няма нищо лошо в това. Нашата задача остава в това да учим младите хора да мислят и анализират, за да може крайният резултат да отразява собственото им виждане и позиция.

Но промените в преподаването не започват с изкуствения интелект. Когато бях студентка, използвахме черни дъски и тебешир, а появата на прожекционния апарат беше голяма новост. Днес работим с дигитални дъски, виртуална и добавена реалност и различни интерактивни системи.

Независимо от технологията водещата роля остава на преподавателя. Той трябва да задържи вниманието на студентите, да ги въвлече в разговор, да задава въпроси, да ги кара да търсят решения. Лекцията отдавна не бива да бъде преразказ на предварително подготвен текст. Интерактивността помага, но не може да замени преподавателя и способността му да увлича студентите.

– А къде според Вас се прекъсва връзката между средното и висшето образование? Какво липсва на младите хора, когато прекрачат прага на университета?

– Струва ми се, че проблемът не е толкова в прехода от едно образователно ниво към друго. По-скоро се налага разбирането, че всичко трябва да бъде лесно. Съвременните деца са максимално улеснявани и приемат, че и във висшето образование трябва да е така. Но животът не е устроен по този начин. Човек трябва да покаже какво може, и да иска да го постигне, а това съвсем не е лесно. Колкото по-напред върви в образованието си и после в професионалния си път, с толкова по-сложни задачи се сблъсква.

Именно училището трябва да възпитава и готовност за преодоляване на трудности.

Проф. д-р инж. Десислава Стоянова Атанасова е ректор на Русенския университет „Ангел Кънчев“ от февруари 2025 г. Завършва Математическата гимназия „Баба Тонка“, а през 1989 г. придобива инженерна квалификация по специалността „Електроника и автоматика“ със специализация „Информационни технологии“ във ВТУ „Ангел Кънчев“ – Русе (днес Русенски университет). Защитава докторска дисертация в областта на информационно-експертните системи.

Започва академичната си кариера през 1990 г. като асистент в катедра „Информатика и информационни технологии“ на Русенския университет. През 2010 г. е избрана за доцент. Заемала е последователно длъжностите заместник-декан и декан на Факултета по природни науки и образование, заместник-ректор по интернационализация и комуникационна политика и заместник-ректор по научноизследователската дейност.

Научните ѝ интереси са в областта на изкуствения интелект, информационните технологии, програмирането, човеко-машинния интерфейс и STEAM образованието. Автор е на научни публикации, монография, учебници и учебни пособия. Специализирала е в университети във Великобритания и Германия.

Носител е на Награда „Русе“ за висше образование за 2018 г., Златната значка на Русенския университет и отличия на Съюза на учените в Русе.

Това не означава да наказваме децата с оценки. Понякога една по-ниска оценка, поставена справедливо и обяснена, може да бъде стимул за развитие. Като родители и учители, не трябва да превръщаме бележкарството в цел на образованието. По-важно е какви знания остават и дали младият човек може да ги приложи.

И в университета се случва студентът да бъде върнат на изпит, защото знаем, че може повече. Впоследствие такива студенти често оценяват по-високо това, че сме били взискателни към тях. Нашата работа е да помагаме на младите хора да придобиват увереност чрез собствен труд. Понякога точно трудният изпит или необходимостта да се подготвиш още веднъж, дават повече от лесно получената висока оценка.

– Русенският университет е важен партньор на бизнеса в региона. Как работите с предприятията и кои специалности привличат най-силен интерес?

– Работим много активно както с предприятията, така и с общините, областните институции и съседните региони. Реализираме съвместни проекти, а технологиите и оборудването, които придобихме чрез големите научни проекти през последните години, са на разположение и на партньорите ни.

Малките фирми трудно могат сами да си позволят такава техника. Университетът може да помогне с оборудване, експертиза и изследователски резултати и при разработване и кандидатстване с общи проекти. Предстои да представим по-широко на фирмите възможностите на част от най-новата апаратура, за да може тя да се използва пълноценно.

Сътрудничеството е двупосочно – от друга страна, предприятията участват в подготовката на бъдещите си специалисти. Техни представители изнасят лекции и презентации, организират се практики, производствени посещения и занятия в реална работна среда.

Традиционно много голям интерес има към специалностите, свързани със здравеопазването – медицинска сестра, акушерка, лекарски асистент, кинезитерапия. Търсени са педагогическите специалности, особено за началния и основния етап, социалните дейности, както и право. При инженерните направления интересът е устойчив към транспортните специалности, а в магистърските програми виждаме перспективи пред областта на възобновяемите енергийни източници.

Инженерните ни специалности са търсени от работодателите, но понякога кандидат-студентите се въздържат заради репутацията им на трудни. Там се изискват сериозна подготовка по математика и постоянство. Това е предизвикателство не само за България.

– Един от големите проекти на Университета по Плана за възстановяване и устойчивост приключи на 30 юни 2026 г. Кои са най-значимите резултати от развитието на Русенския изследователски университет?

– Най-видимият резултат е създаването на истински работещ научноизследователски комплекс. Сградата беше построена и официално открита през 2023 г. със собствени средства на университета и с подкрепа от Министерството на образованието и науката. Благодарение на проекта тя се изпълни със съдържание – модерно оборудване, лаборатории, научни екипи и реална изследователска дейност. В нея вече се провеждат и научни конференции, и множество други събития. В деня на разговора ни в комплекса има две конференции. За мен това е най-добрият знак, че вложените средства се превръщат в активен научен живот.

Развиват се и интересни студентски инициативи. Например екипът ни, който участва в състезанието Shell Eco-marathon, започна работа по нов автомобил, който се разработва изцяло от екип от преподаватели, докторанти и студенти. Такива дейности показват най-добре как съвременната научна инфраструктура може да бъде полезна и за образованието – студентите учат чрез работа по инженерни задачи.

Другият голям резултат е значителното увеличение на научната продукция. Анализът, който направихме при подготовката на окончателния отчет, показа многократно нарастване на международната публикационна активност в издания и конференции, индексирани в Web of Science и Scopus. Увеличиха се съществено и публикациите в списания от водещите квартили. Международната видимост създава нови контакти и възможности за съвместни изследвания.

Инфраструктурата има смисъл, когато стимулира нови идеи, знания и приложения.

– Все повече се говори за отворена наука, международна видимост и качество на публикациите. Какво трябва да се промени във финансирането на научното публикуване и в оценяването на изследователската дейност?

– Може би е необходимо по-широко разбиране за това как се оценява крайният научен продукт. В момента вниманието е съсредоточено предимно върху две международни бази данни – Web of Science и Scopus. Те са важни, но не са единственият ориентир.

Отворената наука е много добра посока, защото позволява достъп до научни резултати, което разширява връзките между научните екипи. Отвореният достъп позволява на изследователи, които иначе не биха имали абонамент за дадено списание, да използват публикуваните резултати. Но има и сериозна финансова страна. Публикуването с отворен достъп в списания от най-високите квартили често е свързано със значителни такси, а възможностите за безплатно публикуване там са ограничени.

Именно проектът за Русенския изследователски университет даде на колегите увереността, че висшето училище ще може да покрие тези разходи. Така те имаха възможност да изпращат резултатите си към по-видими международни издания, без първият им въпрос да бъде как ще платят таксата.

Бих искала подобни възможности да се развиват и занапред. Ние трябва да създаваме условия качествените изследвания да стигат до възможно най-широка научна общност и същевременно да оценяваме тяхната съдържателна стойност, а не само къде са публикувани.

– Русенският университет е част от Европейския университетски алианс ACROSS. Какво конкретно получават студентите и преподавателите от това партньорство?

– Алиансът е сравнително млад и все още сме в етап, в който съгласуваме много от административните и академичните правила между партньорите. Във всички включени държави нормативните изисквания са различни и трябва да намерим работещи решения за съвместно обучение, признаване на резултати и студентска мобилност. Дългосрочната цел на подобни инициативи е студентът да може свободно да учи в няколко университета при съвместно призната квалификация или диплома.

Съществено е, че резултати има още сега. Наши студентски екипи вече участваха в състезания в рамките на Алианса и спечелиха отличия. Подобни успехи дават самочувствие и мотивация.

Има възможности за участие в съвместни летни училища, академични срещи и обмен на преподаватели и докторанти. По време на разговора ни се провежда първата годишна среща на партньорите в Бялисток, Полша, където Русенският университет е представен от делегация от 14 колеги.

Работата с партньори като Техническия университет в Кемниц, Университета в Бялисток и висшите училища в Жирона и Перпинян ни позволява да сравняваме подходите си, да развиваме съвместни инициативи и да търсим общи решения. Дори неформалният обмен на опит повишава качеството на образованието.

– Ако имахте възможност да предложите три съществени промени в българското образование – от училището до университета, кои биха били те?

– На първо място, бих осигурила повече средства за образованието. Срещу допълнителното финансиране обаче трябва да поставим ясни очаквания за резултати. Бих искала да виждам повече мотивирани млади хора, които са целеустремени и са готови да положат необходимите усилия, за да постигнат онова, за което мечтаят.

На второ място, бих дала повече свобода за развитието на образованието на регионално равнище. Не смятам, че навсякъде трябва да се прилагат механично едни и същи решения, без да се отчита средата, в която работят училищата и университетите. Въпреки университетската автономия и възможностите на училищата системата остава силно централизирана. А различните региони имат различни потребности, икономически и социален профил и перспективи. Струва ми се, че регионалната специфика трябва да намира по-ясно отражение в образователната политика.

Третата промяна не зависи само от образователната система. Иска ми се българският бизнес да се върне по-активно към създаването и внедряването на собствени иновации. Значителна част от предприятията работят предимно като изпълнители или използват технологии, разработени на друго място. В Русе например немалко големи производства са поделения на международни компании.

Университетите имат идеи и желание да развиват нови решения, но често трябва да ги финансират със собствени ресурси или със средства за научна дейност от държавата. Необходима е много по-силна обратна връзка между науката и индустрията, за да развиваме общество, основано на иновации.